

בעל העקידה

מתורתו של רבינו רבי יצחק עדאמה זיע"א

מחבר ספר "עקידת יצחק"

גיליון י"א - פרשת ויגש תשפ"ו

מהדורת אלו

הנהגת כלל ישראל תלויה בי"ב שבטים כהנהגת העולם התלויה בי"ב מזלות

ולכן נחלש בליבו, לפי שלא האמין להם במה שסיפרו שהוא חי, אבל כשהמשיכו לספר לו את כל מה שדיבר יוסף, ובפרט כשראה את העגלות שרמו לו בכך על ענין עגלה ערופה שהתעסקו קודם שנפרד ממנו יוסף, וכפי שפירשו חז"ל (ב"ר ג' א), האמין להם וחזרה רוחו אליו, ושמה שמחה גדולה. וכסיפירו לו בניו את רוב גדולתו ומעלות של יוסף במצרים, כפי שצויה עליהם יוסף (מה י) 'והגדתם לאבי את כל פְּבֹדֵי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר רָאִיתֶם, אָמַר לָהֶם יַעֲקֹב 'רֵב עוֹד בְּנֵי חַי', כלומר, אין אתם צריכים לספר לי על רוב גדולתו, לפי שדי לי בעצם זה שאני יודע שהוא חי בכדי לשמוח בכך שידוע אני שכל שנים עשר השבטים קיימים.

יעקב ברוצנו להפגש עם יוסף, אמר תיכף שהוא הולך לרדת למצרים, אלא שחשש משני דברים שיכולים לקרות על ידי הרידה למצרים: א. שמה בניו יתערבו עם המצריים וילמדו ממעשיהם ולא ירצו לחזור לארץ אבותם. ב. ענין קבורתו שרצה להיקבר בקברו אשר כרה לו בארץ ישראל במערת המכפלה. לכן קודם שירד למצרים הלך לבאר שבע למקום הקבוע לתפילת אבותיו, ושם נגלה אליו ה' ואמר לו שלא יירא ולא יפחד כלל, על החשש הראשון אמר לו 'כי לגוי גדול אשימך שם', לומר, שיהיה זרעו במצרים גוי נפרד ובבדל בפני עצמו, ולא יתערב בתוכם, וכמו שדרשו חז"ל (ספרי כי תבא פי ש) את הפסוק (דברים כו ה) 'וְיָהִי שֵׁם לְגוֹי גְדוֹל', מלמד שהיו ישראל מצוינים שם. ועל החשש השני אמר לו 'אנכי אעלך גם עלה' שיוסף דיאג להעלותו ולקברו עם אבותיו בארץ כנען.

כיון ששמע יעקב הבטחות אלו ירד למצרים בלב רגוע, ומיד כשהגיע לשם בא יוסף לקראתו, ונאמר 'וירא אליו' לומר, שכשראה יעקב את מרכבתו של יוסף ואת לבושו ההדור, כפי שסיפרו לו בניו את רוב גדולתו ועשרו במצרים, נפל על צוארי יוסף, ואמר 'אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי', וזה כפי שאמר לבניו מתחילה, שאין לו ענין וצורך בעשרו של יוסף, אלא אף אם רק היה רואהו שהוא חי, כבר היה בא אל סיפוקו, והיה מתנחם בכך אף אם היה יעקב מת מיד לאחר מכן, כיון שבכך ראה שיש קיום לבניו כלל ישראל המורכב משנים עשר השבטים שכנגד שנים עשר המזלות.

גם הגאולה העתידה לא תהא שלימה אלא כשיתקבצו כל שנים עשר השבטים המרכיבים את כלל ישראל יחד, וכפי שהתנבא ישעיה (כו יב-ג) 'וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִחְבֹּט ה' מִשְׁבֹּלֶת הַנֶּהָר עַד נַחַל מִצְרַיִם, וְאֵתֵם תִּלְקְטוּ לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׂוֹפָר גְּדוֹל' וְגו'. וזהו ענין נבואת יחזקאל הנקראת בהפטרות פרשת ויגש, שנאמר (יחזקאל לו ט) 'דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הֲבֵה אֲנִי לִקְחָת אֶת עַץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בִּיד מִצְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל יִבְרְאוּ וְנִתְחַי אֹתָם עִלְיָו אֶת עֵץ הַיְדוּד וְעִשְׂיָתָם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיַדְי, לְלַמְדֵנוּ שְׁלֵא תוֹשֵׁלֵם הַגְּאוּלָּה אֲלֵא בְּהַתְּאֻחָדוֹת כֹּל שָׁנִים עֶשְׂרֵי הַשְּׁבֻטִים יַחַד.

עקידת יצחק שער לא

רעה, גם אם לא היה עובר זמן רב היה חידוש בעצם זה שהתגלה שהוא חי.

ד. בענין ירידתו של יעקב למצרים, יש לברר האם אכן רצה יעקב לרדת למצרים או לא, שבתחילה אמר 'אלכה ואראנו בטרם אמות', ואחר כך נאמר (מו א) 'וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ, אֲבָל לֹא יָרַד מִיַּד לְמִצְרַיִם, אֲלֵא הֵלֵךְ לְבָאֵר שֶׁבַע, וְאָמַר לוֹ שֵׁם ה' (מו ג-ד) 'אֵל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרַיִמָּה כִּי לְגוֹי גְדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם. אָנֹכִי אֵרַד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאָנֹכִי אֲעַלְךָ גַּם עֲלֵה, וְיֵשׁ לְהִבִּין מִמָּה פָּחַד יַעֲקֹב שֶׁהוּצַרְךָ ה' לְהַבְטִיחוֹ שְׁלֵא יִירָא.

ה. בשעה שנפגשו יעקב ויוסף נאמר (מו כט-ל) 'וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְפָּעָתוֹ וַעֲלֵ לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צַוְּאָרָיו וַיִּבֶךְ עַל צַוְּאָרָיו עוֹד. וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֵל יוֹסֵף אֲמוֹתָה הַפַּעַם אַחֲרֵי רְאוּתִי אֶת פְּנֵיךָ כִּי עוֹדְךָ חַי'. ויש להבין, מהי הכוונה בתיבות 'וירא אליו'.

ו. עוד יש להבין מהו שאמר 'אמותה הפעם', הלא לכאורה אדרבה, עד עתה שהיה סבור שיוסף מת, לא היו חיי יעקב חיים ואם כן יכל למות, אבל מעתה שנודע לו שיוסף חי, ודאי יהיו חיייו טובים, ומדוע אמר 'אמותה הפעם'.

ביאור הענין הוא, שהקב"ה קבע שתי הנהגות בעולם, הנהגה של המערכת הטבעית הפועלת בכללות העולם, והנהגה של השגחה פרטית המיוחדת לכלל ישראל, שתי הנהגות אלו מקבילות זו אל זו, וכשם שהמערכת הטבעית יסודה בגלגלי השמים, שיש בהם גלגל עליון והגלגל שתחתיו קבועים בו שנים עשר גלגלי המזלות, כך המערכת השנייה המיוחדת לכלל ישראל שורשה באברהם אבינו שהוא הגלגל העליון, ויסודה הם שנים עשר שבטי יה' שהם כנגד שנים עשר המזלות.

כשם שבמערכת הטבעית כל המזלות תלויות זו בזו, ואם אחת מהמזלות לא תתפקד כראוי, כל המערכת תתמוטט, כך גם מערכת ההנהגה של כלל ישראל, כל קיומה תלוי בכך שיש שנים עשר השבטים, וזהו גם ענין י"ב שמות השבטים החקוקים באבני השוהם שבאפוד י"ב אבני החושן הנישאים על ליבו של הכהן גדול, שהם מכוונים כנגד י"ב המזלות, והם הסיבה להרדת השפע הנבואי עליהם, ולהדביק בהם את ההשגחה הפרטית המשובחת.

זהו סיבת אבילותו העצומה של יעקב על חסרונו של יוסף, לפי שידע שעל ידי זה שחסר אחד משנים עשר השבטים אין קיום לכלל ישראל, ועל כן לא היתה לו נחמה באחד עשר הבנים שנשארו, כיון שידע שהם מכוונים כנגד י"ב המזלות שבשמים, ובהלקח אחד מהם כל הבנין יתמוטט, והסכימה עמו דעת המקום על צערו ויגונו הגדולים, שאכן אם חסר אחד מהשבטים אין קיום לכלל ההנהגה המיוחדת של כלל ישראל, וכשנודע לו שיוסף חי תיכף ומיד חזרה השכינה לשרות עליו.

אלא שכשאמרו לו תחילה שיוסף חי, ושמע את הזכרת שמו של יוסף נתעצם צערו בהזכרו באבלו הגדול עליו,

וַיֵּגֵד לוֹ לְאָמַר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מִשֵּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפֹּג לְבוֹ כִּי לֹא הָאֲמִין לָהֶם. וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת הָעֵגְלוֹת אֲשֶׁר שִׁלַּח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רֵב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חַי אֲלֵכֶה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרִם אֲמוֹתָ (בראשית מה כז-כח)

בפסוקים אלו מספרת התורה על הבשורה שבישרו ליעקב שיוסף חי במצרים, לאחר עשרים ושנים שהיה סבור שיוסף נטרף על ידי חיה רעה והתאבל עליו, כשבתחילה לא האמין לדבריהם, ולאחר מכן האמין להם וירד בעצמו למצרים כדי להפגש עם יוסף בנו, כשנסע תחילה לבאר שבע ורק לאחר מכן ירד למצרים.

יש לעורר כמה שאלות בענין התאבלותו של יעקב על יוסף כשחשב שהוא נפטר, והשמחה שהיתה ליעקב כשנודע לו שהוא חי, וסיפור התגלותו לאביו:

א. יש לתמוה בעיקר אבילותו הרבה של יעקב על בנו יוסף קדם שנודע לו שהוא חי, שנאמר בה (לעיל לו ד-ה) 'וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׁמֵלָתוֹ וַיִּשֶׂם שָׁק בְּמִתְנֵיוֹ וַיִּתְאַבֵּל עַל בְּנֵי יָמָיִם רַבִּים. וַיִּקְמוּ כָל בְּנָיו וְכָל בְּנֵי בְּתוּלָתוֹ לִנְחָמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֵרַד אֶל אָבִל אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבֶךְ אֹתוֹ אָבִיו', ש הרי היו לו עוד אחד עשר בנים מלבד יוסף, ואף שיוסף היה חביב ואהוב עליו ביותר, מכל מקום כיון שסבר שהוא נטרף על ידי חיות רעות, היה לו לכאורה לקבל עליו את גזירת הבורא באהבה, שהלא גם אברהם סביו כשנצטוו לשחוט את בנו יחידו הלך לעשות זאת בשמחה, כל שכן יעקב שנשארו לו עוד אחד עשר ילדים.

זאת ועוד, שהרי במשך עשרים ושנים שנים אלו שהתאבל על יוסף, לא שרתה עליו השכינה, וכפי שפירשו חז"ל (תרגום אונקלוס) את הפסוק 'ותחי רוח יעקב אביהם' שתיכף לאחר שקיבל את הבשורה חזרה רוח הקודש לשרות עליו, ומזה נראה שגם הקב"ה הסכים עם אבלו של יעקב, שאם לא כן מדוע לא התגלה אליו במשך השנים הללו, להודיעו שהוא מתאבל יותר מהראוי לו, כפי שקבעו חז"ל (מ"ק כז) מהפסוק 'אֵל תִּבְכּוּ לְמַת וְאֵל תִּגְדּוּ לוֹ' (ירמיה כב ט), 'אל תבכו למות יותר מדאי, 'אל תגדו לו יותר מכשיעור. הא כיצד, שלשה ימים לבכי, ושבעה להספד, ושלשים לגיהוץ ולתספורת. מאכן ואילך אמר הקב"ה, 'אי אתם רחמנים בו יותר ממני, ויש להבין מה היה האבל והעצב הגדול באובדנו של יוסף.

ב. מהו שנאמר 'ויפג לבו כי לא האמין להם', ממה נפשך, אם לא האמין להם מדוע פסק לבו מלפענעם, ואם הכוונה שליבו לא האמין להם, מדוע לאחר מכן כשראה את העגלות נאמר 'ותחי רוח יעקב אביהם' שמשמע שכן האמין להם, וכיצד השתנתה דעתו.

ג. מהו פירוש דברי יעקב שאמר 'רב עוד יוסף בני חי', שלכאורה הכוונה היא, שיעקב תמה כיצד יתכן שלאחר זמן רב גדול כל כך, עשרים ושנים, יוסף עודנו חי, אבל פירוש זה לא קשה הוא, שאם כן משמע, שעצם הבשורה שיוסף חי לא היה בו משום חידוש ליעקב, ורק זה שלאחר שנים רבות כל כך התגלה שעדיין חי, והלא מאחר ויעקב היה סבור שהוא נטרף על ידי חיה